

Aan: Informatieur Mr. H.D. Tjeenk Willink
p/a Tweede Kamer der Staten-Generaal
Postbus 20018
2500 EA Den Haag

Amsterdam, 21 april 2021

Zeer geachte heer Tjeenk Willink,

De Raad van Ouderen vraagt met deze brief uw aandacht voor de vergrijzing van de Nederlandse bevolking en de maatschappelijke gevolgen ervan. Over dit onderwerp zijn in de afgelopen jaren tal van studies gepubliceerd en adviezen uitgebracht. Ook hebben politieke partijen hierover allerlei voornemens geformuleerd in hun verkiezingsprogramma's. Naar de mening van de Raad is een langetermijnvisie nodig om de verschillende onderwerpen in onderlinge samenhang te bezien en de juiste prioriteiten te formuleren.

De Raad van Ouderen heeft in de afgelopen twee jaar adviezen uitgebracht waarin bouwstenen voor zo'n langetermijnvisie zijn opgenomen. Samenvattend pleit de Raad ervoor om de samenleving ouderenvriendelijk te maken, de kwaliteit van leven van ouderen te bevorderen en een sociaal en financieel houdbaar stelsel van wonen, welzijn en zorg te realiseren. De Raad adviseert daartoe een *Meerjarenplan ouderenhuisvesting* en een *Plan houdbare ouderenzorg* op te stellen. Deze plannen komen niet alleen de ouderen, maar de gehele Nederlandse bevolking ten goede.

Perspectief van ouderen, eigen regie en participatie

Bij de ontwikkeling en uitwerking van deze plannen dient het perspectief van de burger c.q. ouderen en hun naasten centraal te staan. Niet uitsluitend in woord en geschrift, maar vooral in de praktijk. De ouderen in de Nederlandse samenleving zijn zeer divers en hebben zeer verscheiden behoeften en wensen. Om hieraan recht te doen is het noodzakelijk dat samenleving en politiek ouderen ruimte bieden om zelf invulling te geven aan hun leven, de eigen regie te behouden en volop te blijven deelnemen aan de samenleving. Tegelijkertijd moeten er ondersteuning en zorg zijn voor de oudere burger die het niet (meer) alleen redt en in een kwetsbare situatie terecht komt.

A. Meerjarenplan ouderenhuisvesting

Levensloopbestendige woningen

Het meerjarenplan ouderenhuisvesting omvat een aantal onderdelen. Ten eerste is het noodzakelijk om een inhaalslag te maken bij het bouwen van levensloopbestendige woningen, zowel in de sociale sector en middenhuur, als in de koopsector¹. De gemeenten hebben reeds de opdracht een woonzorgvisie op te stellen. Zij werken deze in overleg met ouderen uit tot concrete plannen en maken afspraken met de woningbouwcorporaties en projectontwikkelaars over de aantallen te

¹ Zie <https://www.beteroud.nl/raad-van-ouderen/advies-zelfstandig-wonen-met-passende-zorg>

bouwen seniorenwoningen, deels in de sociale sector en middenhuur en deels in de vrije sector. Zo'n aanpak brengt de doorstroming op de woningmarkt op gang en komt de gehele bevolking ten goede. Deze inhaalslag lukt alleen, wanneer het rijk strak stuurt en gemeenten faciliteert.

Geclusterd en gemeenschappelijk wonen

Voorts pleit de Raad voor meer geclusterd en gemeenschappelijk wonen teneinde wonen en zorg thuis effectief en doelmatig te kunnen combineren en de kwaliteit van leven te bevorderen. Dit is in het bijzonder van belang voor ouderenhuishoudens met kwetsbare personen, mensen met dementie en migrantenouderen.

Woningaanpassing

De meeste ouderen zijn tevreden met hun woning en willen graag in hun eigen woning en woonomgeving blijven, ook als de woning eigenlijk niet meer passend is door toenemende beperkingen en kwetsbaarheid. Een grootscheeps programma voor woningaanpassing in bestaande wijken en dorpen is nodig om zoveel mogelijk woningen geschikt te maken voor het toenemend aantal mensen met beperkingen.

Woonomgeving

Seniorenwoningen dienen in een ouderenvriendelijke omgeving te staan. Zo'n omgeving is toegankelijk en veilig; er zijn ontmoetingsruimten, voorzieningen voor de dagelijkse levensbehoeften en uiteraard eerstelijnszorg en thuiszorg. Daarnaast is openbaar vervoer beschikbaar, opdat ouderen verder gelegen voorzieningen en familie of vrienden zelfstandig kunnen bereiken. Om wijken ouderenvriendelijk in te richten en burgerinitiatieven hierbij te ondersteunen is het aan te bevelen sociaal werkers in te zetten.

Meerjarenplan ouderenhuisvesting

Een meerjarige inzet van alle betrokken partijen is noodzakelijk om bovenstaande voornemens te realiseren. De Raad adviseert het komend kabinet dan ook met spoed een landelijk *Meerjarenplan ouderenhuisvesting* op te stellen. Dit plan voegt de initiatieven van gemeenten, woningbouwcorporaties en projectontwikkelaars samen, laat leemten zien en stimuleert de planvorming waar deze achterblijft bij de te verwachten vraag. Daarbij is overleg met ouderen geboden om recht te doen aan hun (toekomstige) woonbehoeften en aan de diversiteit ervan (naar sociaaleconomische status, leefstijl en migratieachtergrond). Betrokken maatschappelijke partijen committeren zich aan zo'n plan en het rijk en gemeenten faciliteren de uitvoering ervan via omgevingsplannen, aanvullende financiering en het schrappen van belemmerende regelgeving.

B. Plan houdbare ouderenzorg

Sturing

De minister van VWS heeft met de Dialoognota Ouderen 2020-2040 de discussie over de herinrichting van de ouderenzorg gestimuleerd. De Raad van Ouderen heeft in zijn bijdrage aan de discussie aandacht gevraagd voor het sturingsvraagstuk in de zorg voor ouderen². Het is voor de

² Reactie Raad van Ouderen op Dialoognota Ouder worden 2020-2040. Zie: <https://www.beteroud.nl/voor-ouderen/raad-van-ouderen/brieven-aan-de-minister>.

kwaliteit van leven van groot belang, dat ouderen persoonsgerichte en geïntegreerde zorg ontvangen. Om dergelijke zorg te kunnen leveren, maar ook om doelmatigheidsredenen, is het gewenst dat de sturing in de ouderenzorg op orde is en vooral de afstemming en samenwerking tussen de verschillende subsystemen in zorg en welzijn goed zijn geregeld. Het nieuwe kabinet zal een instantie (gemeenten, zorgkantoor of apart orgaan) moeten aanwijzen die op regionaal niveau de regie gaat voeren in de ouderenzorg, in samenspraak met ouderen. Gemeenten en zorgverzekeraars maken onder aanvoering van deze regisseur afspraken met professionele dienstverleners over de inrichting en uitvoering van de zorg- en dienstverlening. Daarbij is deregulering van de zorg gewenst om de handelingsvrijheid van professionals te verruimen, opdat zij in overleg met cliënten en hun naasten optimale zorg kunnen verlenen.

Preventie

De (dubbele) vergrijzing van de bevolking wordt meestal als een sociale en economische last beschreven. En dat is natuurlijk niet ten onrechte, maar de Raad denkt dat de omvang van de problematiek kan meevallen. Mensen worden ouder, maar dankzij hun vitaliteit en de verbeterde medische zorg kan de huidige en zeker de toekomstige generatie ouderen beter voor zichzelf en elkaar zorgen, dan in de afgelopen decennia het geval was. Dit proces kan via preventie worden versterkt. Het concept positieve gezondheid biedt een kader om de kwaliteit van het leven te bevorderen en het potentieel van ouderen te versterken³. Preventie verlicht per saldo druk van de vergrijzing. Zo'n brede preventieaanpak is gemakkelijker te realiseren in een systeem van wijkgerichte ouderenzorg.

Ouderenzorg in de wijk

De Raad is uitgesproken voorstander van wijkgerichte ouderenzorg. In zo'n model werkt een beperkt aantal aanbieders van thuiszorg en wijkverpleging in de wijk, het dorp of de gemeente samen met de eerstelijnszorg om ouderen persoonsgerichte, geïntegreerde en cultuursensitieve zorg te bieden. Bijkomend voordeel is dat er gemakkelijk verbindingen kunnen worden gelegd met de werkers in het sociale domein. Wel zal in zulke samenwerkingsverbanden expliciet aandacht moeten worden besteed aan privacybescherming⁴. Deze wijkgerichte aanpak is gemakkelijker te realiseren, wanneer de marktwerking wordt teruggedrongen en de keuzevrijheid van cliënten ten aanzien van ondersteuning en zorg enigermate wordt ingeperkt.

Woonzorgcomplexen

Op dit moment is er een grote kloof tussen zelfstandig wonen en het traditionele verpleeghuis. Het realiseren van woonzorgcomplexen (een verzamelterm voor tal van combinaties van wonen en zorg) is daarom een urgent vraagstuk. Gezien de grote diversiteit van de woon- en zorgbehoeften zijn gevarieerde combinaties van wonen en zorg nodig, opdat thuiszorg en verpleeghuiszorg flexibel kunnen worden ingevuld en ouderen zo lang mogelijk in hun vertrouwde omgeving kunnen blijven.

³ Zie <https://www.beteroud.nl/voor-ouderen/raad-van-ouderen/advies-gezondheidsbevordering-ouderen>

⁴ Zie <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/publicaties/2020/07/31/advies-raad-van-ouderen-ict-hulpmiddelen-in-zorg-en-welzijn>

Verpleeghuiszorg

De grote vraag naar verpleeghuiszorg in de laatste fase van het leven dwingt de overheid de capaciteit uit te breiden. De Raad adviseert een strakke verpleeghuisplanning in te richten. Op basis van een meerjarenraming van de benodigde capaciteit dienen alle betrokken partijen te worden gestimuleerd en gefaciliteerd om voldoende plaatsen te realiseren. De minister van VWS dient centraal leiding te geven aan dit proces. Daarbij is het goed te streven naar nieuwe vormen van verpleeghuiszorg. Dit mede met het oog op de verschillende categorieën ouderen in een kwetsbare situatie.

Plan houdbare ouderenzorg

De Raad van Ouderen vraagt het nieuwe kabinet een plan te formuleren, waarin bovengenoemde bouwstenen zijn opgenomen. Alleen op deze manier ontstaat een houdbaar stelsel van ouderenzorg, dat persoonsgerichte en geïntegreerde zorg aan ouderen biedt en professionals werkplezier.

Hoogachtend,

Raad van Ouderen